

نگاهی بر تسهیلات ارزی فاینانس و ریفاینانس



کاری از: دکتر بهرام خیری عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکز

Kheiry_b@yahoo.com

و

مریم کیانی دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین

m.kiaei2010@gmail.com

پاییز 1390

TMBA چکیده

تامین مالی یکی از مباحث مهم در مدیریت مالی محسوب می شود بنابراین اهمیت و ضرورت شناخت راههای تامین مالی شرکتها و طرحهای زیربنایی و سرمایه ای از کسی پوشیده نیست. تسهیلات بعنوان یکی از روشهای تامین مالی از طریق بدهی همواره مورد توجه می باشد. در این مقاله با پرداختن به دو نوع از تسهیلات ارزی در بخش واردات به نامهای "فاینانس" و "ریفاینانس" به توضیح مفاهیم و شرایط، الزامات و مزایای آنها می پردازیم و در نهایت با بیان تفاوت این دو نوع تسهیلات مطلب را به پایان خواهیم برد.

واژگان کلیدی

اعتبار اسنادی، لایبور، قرارداد تجاری، بانک کارگزار، بانک عامل

مقدمه

با توجه به وضعیت خاص کشورهای در حال توسعه و توسعه نیافته و بحران های مالی ایجاد شده در سالهای اخیر در این کشورها امکان تامین سرمایه مورد نیاز برای اجرای پروژه های بزرگ، صادرات و واردات کالا و خدمات به راحتی فراهم نمی شود. درحالیکه سرمایه گذاری هنگفت در طرحهای زیر بنایی یک نیاز مبرم برای این کشورها محسوب می شود، به دلیل محدودیت حاکم بر منابع داخلی در دسترس و کافی نبودن درآمد دولت برای تشکیل سرمایه جهت تحقق اهداف توسعه ای، صادرات و واردات و انجام پروژه های زیر بنایی ناچارند کسری سرمایه مورد نیاز خود را از منابع خارجی تامین نمایند. قرارداد فاینانس و ریفاینانس می تواند بعنوان راهی برای گذر از این مرحله راه گشا باشد. حال سوال اینجاست، قرارداد فاینانس و ریفاینانس چیست؟

جایگاه فاینانس و ریفاینانس

برای شناخت جایگاه فاینانس و ریفاینانس در ابتدا به انواع تسهیلات ارزی در ایران می پردازیم که عبارتند از:

1. تسهیلات بابت واردات (کالا و خدمات) از محل منابع بانک

2. تسهیلات برای واردات (کالا و خدمات) از محل ذخیره ارزی
3. گشایش اعتبار اسنادی با استفاده از تسهیلات اعتباری خارجی (Finance)
4. گشایش اعتبار اسنادی ریفاینانس (re-finance)
5. استفاده از تسهیلات کوتاه مدت از محل منابع بانک توسعه اسلامی (IDB)
6. استفاده از تسهیلات بانک جهانی (W.B)
7. استفاده از تسهیلات بانک توسعه و تجارت (ECO)
8. تامین مالی صادرات
9. سایر

باتوجه به تقسیم بندی بالا می توان تسهیلات ارزی را از حیث محل تامین منابع به چند دسته ذیل تقسیم نمود:

الف - تسهیلاتی که از محل منابع بانک (سپرده ارزی مشتریان، ذخایر بانک، عندالزوم امکانات شعب خارج و کارگزاران) پرداخت می گردند.

ب - تسهیلات ارزی که از محل حساب ذخیره ارزی (مازاد وجوه حاصل از فروش نفت) پرداخت می شوند.

ج - تسهیلاتی که از خطوط اعتباری بانکها پرداخت می شوند.

باتوجه به تقسیم بندی های فوق فاینانس و ریفاینانس از جمله روشهای تامین مالی به منظور واردات می باشد که جزو تسهیلات ارزی تامین اعتبار شده از خطوط اعتباری بانکها است.

فاینانس بانکی چیست؟

قرارداد فاینانس بانکی یک خط اعتباری است که توسط بانک ها و یا موسسات مالی خارجی مورد تایید بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در اختیار بانکهای ایرانی به منظور اجرای پروژه های جدید زیربنایی، طرحهای توسعه ای و همچنین خرید فن آوری، ماشین آلات، تجهیزات سرمایه ای و خدمات فنی مهندسی قرار می گیرد.

تاریخچه فاینانس

قانون کنترل ارزی در ایران نخستین بار در سال 1308 به تصویب رسید و در آن اجازه تفتیش و نظارت بر خرید و فروش اسعار خارجی پیش بینی شده بود. سپس از سال 1368 شمسی استفاده از تسهیلات نوظهور به نام "فاینانس" مشهور شد که دلیل استقبال از این تسهیلات نرخ بهره پایین و پرداخت 85% بهای کالا و خدمات توسط بانک تسهیلات دهنده خارجی بود.

بنابراین با تصویب و ابلاغ قانون برنامه 5 ساله اول توسعه از سال 1308 شمسی واژه فاینانس به مفهوم تامین مالی طرحهای صنعتی و تولیدی از محل منابع مالی بین المللی در قالب قراردادهای مالی به تدریج جا افتاده و در برنامه 5 ساله سوم و چهارم و بالطبع قوانین بودجه سالانه کل کشور فاینانس و بای بک بعنوان ابزار استفاده و بکارگیری منابع مالی بین المللی مشاهده می گردند.

واجدین شرایط استفاده از فاینانس

اشخاص حقیقی و حقوقی، وزارتخانه ها، سازمانها و شرکتهای دولتی متقاضی واردات کالا و تجهیزات، ماشین آلات خطوط تولیدی و خدمات اعم از نصب و راه اندازی، آموزش و دانش فنی می توانند از فاینانس استفاده نمایند.

مبلغ تسهیلات فاینانس

سقف مبلغ مورد درخواست جهت تسهیلات فاینانس به مصوبه بانک مرکزی و آیین نامه های اجرایی تسهیلات ارزی در زمان پرداخت بستگی دارد.

دوره استفاده و بازپرداخت فاینانس

دوره استفاده از تسهیلات فاینانس معمولاً بین 1 تا 3 سال است در این مدت فروشنده نسبت به تهیه و ارسال کالای مورد نظر اقدام می نماید.

مدت دوره بازپرداخت نیز بین 5 تا 15 سال می باشد که برای طرحهای مختلف متفاوت است در این دوره استفاده کننده از تسهیلات موظف است در مقاطع معین (شش ماهه) نسبت به پرداخت اصل و سود قسط تسهیلات دریافتی اقدام نماید. پرداخت میزان تعیین شده میان پرداخت (نقدی) بعد از معامله هر پارت از اسناد خواهد بود.

نحوه تامین هم ارز ریالی فاینانس

- 5% مبلغ اصل و سود اعتبار اسنادی به هنگام گشایش اعتبار بعنوان پیش دریافت
- 10% مبلغ اصل و سود اعتبار اسنادی به هنگام معامله اسناد
- 85% مبلغ اصل و سود اعتبار اسنادی بعنوان فاینانس به خریدار اعطا می گردد.

دوره تنفس

این دوره از 1الی 1/5 سال از قرارداد فرعی و معمولاً بین 1 تا 3 سال به طول می انجامد که در این مدت بازپرداختی صورت نمی گیرد.

کارمزد تعهد (commitment fee) فاینانس

کارمزد تعهد استفاده از تسهیلات از زمان امضا قرارداد و یا تاریخ گشایش اعتبار اسنادی تا زمان اولین استفاده از تسهیلات معین شده در قرارداد محاسبه می شود و در هر مرحله استفاده از تسهیلات برای مانده استفاده نشده تسهیلات بصورت دوره های 6 ماهه محاسبه و دریافت می گردد.

سود تسهیلات فاینانس

سود تسهیلات از تاریخ پرداخت تسهیلات به فروشنده و تا زمان بازپرداخت بر مبنای نرخ توافق شده می باشد . نرخ مذکور معمولاً نرخ لایبور دو روز کاری قبل از شروع دوره بازپرداخت بعلاوه حاشیه سودی که در قرارداد به امضا رسیده می باشد (1/5 تا 2 درصد) و در دوره بازپرداخت به بانک تامین مالی کننده به ارز پرداخت می شود.

مراحل اعطای تسهیلات فاینانس

در اینجا با تفکیک دو بخش دولتی و خصوصی از یکدیگر به ترتیب مراحل اعطای تسهیلات فاینانس را بررسی می کنیم.

الف-بخش دولتی

1. مراجعه متقاضی به دبیرخانه هیات راهبری مستقر در سازمان سرمایه گذاری و کمکهای اقتصادی و فنی ایران و ارائه درخواست استفاده از تسهیلات فاینانس به انضمام سایر اسناد و مدارک مربوطه از جمله تاییدیه بالاترین مقام اجرایی دستگاه ذیربط در خصوص دارا بودن توجیه اقتصادی و فنی و مالی طرح و انعکاس مراتب از طریق هیات راهبری به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران جهت انسداد سهمیه ارزی.
2. صدور مصوبه شورای اقتصاد و اعلام مراتب به دستگاه اجرایی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، متقاضی و هیات راهبری.
3. اعلام تاییدیه سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور مبنی بر تامین اصل و فرع اقساط بازپرداخت تسهیلات به بانک عامل.
4. پذیرش اولیه عاملیت و اخذ اسناد و مدارک مورد نیاز از متقاضی جهت انجام بررسیهای جامع کارشناسی به منظور صدور مصوبه نهایی اعتباری از سوی بانک عامل.
- صدور مصوبه نهایی اعتباری منوط به ارائه تاییدیه سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور می باشد.
- همچنین ارائه قرارداد اعتباری منعقد فیما بین بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و دستگاه اجرایی و یا تودیع وثایق کافی از سوی متقاضی الزامی است.
5. اخذ و بررسی قرارداد تجاری منعقد فی مابین متقاضی و فروشنده (تایید شده از سوی وزارتخانه ناظر) توسط بانک عامل از لحاظ انطباق با مقررات ارزی جاری و صدور تاییدیه مفاد قرارداد تجاری مبنی بر بلامانع بودن گشایش اعتبار اسنادی فاینانس و اعلام مراتب به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و هیات راهبری.
6. تعیین منبع تامین مالی کننده طرح (Financer) از سوی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و اعلام بلامانع بودن انعقاد قرارداد فرعی طرح (Individual Facility Agreement) به بانک عامل و اعلام مراتب به هیات راهبری.
7. انجام مراحل ثبت سفارش در اداره کل دفتر ثبت سفارش و نظارت بر مبادلات بازرگانی وزارت بازرگانی توسط مجری طرح
8. انعقاد قرارداد مالی، گشایش اعتبار اسنادی، ارسال نسخه مصدق قرارداد مالی منعقد و اعتبار اسنادی مفتوحه به انضمام گواهیهای اخذ وثایق کافی توسط بانک عامل به وزارت امور اقتصادی و دارایی جهت صدور ضمانتنامه (L.O.I (Letter of Inclusion) تحت ضمانتنامه اصلی صادره وزارت مذکور

(Sovereign Guarantee) و اعلام مراتب به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران جهت صدور

جدول پیش بینی بازپرداخت و گواهیهای ثبت آماری

9. صدور ضمانتنامه توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی و ارسال نسخه اصل ضمانتنامه جهت اعتبار

دهنده خارجی

10. حمل کالا، ارائه و معامله اسناد، استفاده از تسهیلات و پرداخت وجوه میان پرداخت

11. پرداخت هزینه و سود دوران ساخت مطابق قرارداد مالی

12. راه اندازی طرح

13. بازپرداخت اقساط و سودهای مترتبه

ب - بخش غیردولتی

1. مراجعه متقاضی به دبیرخانه هیات راهبری مستقر در سازمان سرمایه گذاری و کمکهای اقتصادی و

فنی ایران و ارائه درخواست استفاده از تسهیلات فاینانس به انضمام سایر اسناد و مدارک مربوطه و

انعکاس مراتب از طریق هیات راهبری به بانک عامل به منظور پذیرش عاملیت طرح و نیز به دستگاه

اجرایی جهت اخذ موافقت در خصوص پذیرش طرح .

2. انجام بررسی های کارشناسی توسط دستگاه اجرایی و اعلام نظر به بانک عامل جهت انجام بررسی

توجیه اقتصادی، فنی و مالی طرح و نیز اعلام مراتب به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران جهت

انستداد سهمیه ارزی مربوطه.

3. پذیرش اولیه عاملیت و اخذ اسناد و مدارک مورد نیاز از متقاضی از جمله توجیه اقتصادی و فنی و مالی

طرح جهت انجام بررسی های جامع کارشناسی به منظور صدور مصوبه اعتباری از سوی بانک عامل .

4. بررسی قرارداد تجاری منعقد فی مابین متقاضی و فروشنده (تایید شده از سوی وزارتخانه ناظر) توسط

بانک عامل از لحاظ انطباق با مقررات ارزی جاری و صدور تاییدیه مفاد قرارداد تجاری مبنی بر بلامانع

بودن گشایش اعتبار اسنادی فاینانس و اعلام مراتب به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و هیات

راهبری.

5. تعیین منبع تامین مالی کننده طرح (Financer) از سوی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و

اعلام بلامانع بودن انعقاد قرارداد فرعی طرح (Individual Facility Agreement) به بانک عامل و

اعلام مراتب به هیات راهبری .

6. انجام مراحل ثبت سفارش در اداره کل دفتر ثبت سفارش و نظارت بر مبادلات بازرگانی وزارت

بازرگانی توسط مجری طرح.

7. انعقاد قرارداد مالی، گشایش اعتبار اسنادی، ارسال نسخه مصدق قرارداد مالی منعقد و اعتبار اسنادی

مفتوحه به انضمام گواهیهای اخذ وثایق کافی توسط بانک عامل به وزارت امور اقتصادی و دارایی جهت

صدور ضمانتنامه ((L.O.I) Letter of Inclusion) تحت ضمانتنامه اصلی صادره وزارت مذکور

(Sovereign Guarantee) و اعلام مراتب به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران جهت صدور

جدول پیش بینی بازپرداخت و گواهیهای ثبت آماری .

8. صدور ضمانتنامه توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی و ارسال نسخه اصل ضمانتنامه جهت اعتبار

دهنده خارجی .

9. حمل کالا ، ارائه و معامله اسناد، استفاده از تسهیلات و پرداخت وجوه میان پرداخت .

10. پرداخت هزینه و سود دوران ساخت مطابق قرارداد مالی .

11. راه اندازی طرح.

12. بازپرداخت اقساط و سودهای مترتبه.

مزایای فاینانس

- تامین مالی پروژه های زیر بنایی و توسعه ای بخش خصوصی و دولتی
- نرخ بهره و کارمزد پایین تسهیلات
- استفاده از تضمین بانک مرکزی
- بلندمدت بودن تسهیلات

ریفاینانس چیست؟

به موجب بخشنامه 60/1113 مورخ 83/06/31 بانک مرکزی ،استفاده از خطوط اعتباری کوتاه مدت بین بانکی

حداکثر یکساله جهت گشایش اعتبارات اسنادی بابت واردات کالا را اصطلاحاً " ریفاینانس " گویند.

در بعضی مواقع یکی از بانکهای کشور خریدار یا واردکننده ، یک اعتبار کلی از یکی از بانکهای کشور صادرکننده دریافت می نماید و یا بانک اعتبار دهنده تفاهم می کند که در قالب اعتبار مربوطه در هر مورد که بانک اعتبارگیرنده اقدام به گشایش یک اعتبار اسنادی می نماید پس از ارائه اسناد حمل از طرف صادرکننده (ذینفع اعتبار) بانک اعتبار دهنده وجه اسناد اعتبار اسنادی مزبور را فوراً به فروشنده پرداخت نماید و حساب بانک اعتبار گیرنده را در این مورد بدهکار نماید و بانک اعتبار گیرنده طبق شرایط قرارداد فی مابین پس از مدت حداکثر یکساله نسبت به پرداخت مبلغ مزبور به بانک اعتبار دهنده اقدام می نماید. بعبارت دیگر ، وارد کننده ایرانی می تواند نسبت به خرید کالا بصورت مدت دار اقدام نماید و وجه کالای وارداتی را بصورت اقساطی پرداخت نماید. در حالیکه فروشنده وجه کالای خود را بصورت نقدی در زمان ارائه اسناد حمل دریافت می نماید. (مزینی، مهاجری تهرانی، 1383، ص253)

واجدین شرایط استفاده از تسهیلات ریفاینانس

واردکنندگان کالا و خدمات به استثناء کالاهای مندرج در جدول پیوست شماره 4-9 مجموعه مقررات ارزی بانک مرکزی ایران انتشار سال 1390 می توانند از خطوط اعتباری کوتاه مدت ریفاینانس استفاده نمایند.

مضافاً بر این شرکتها و سازمانهای وابسته به دولت ، موضوع ماده 4 قانون محاسبات عمومی نیز که به تایید سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور و یا ذیحساب دستگاه ذیربط ، صرفنظر از اینکه دارای ردیف بودجه باشید یا نباشید یا چنانچه از منابع بودجه عمومی کشور بطورکلی و یا برای ثبت سفارش خاصی استفاده نمی نمایند، مشمول مفاد این دستور العمل می شوند. (بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، 1390، ص24)

مبلغ ومدت ریفاینانس

سقف استفاده هر متقاضی از تسهیلات خطوط اعتباری ریفاینانس توسط اشخاص حقیقی و حقوقی ، سقف جمعی و فردی ابلاغی توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران خواهد بود.

مدت استفاده از تسهیلات کوتاه مدت حداکثر یکساله از زمان معامله اسناد می باشد و بصورت سه ، شش ، نه ماهه نیز قابل استفاده می باشد.

روشهای استفاده از ریفاینانس

1. بانک عامل به منظور تامین مالی اعتبار اسنادی متقاضی برای او درخواست اعتبار کرده و از اداره تامین اعتبارات ارزی برایش در خواست صدور letter of inclusion می کند.
2. بانکها می توانند با مسوولیت خود نسبت به انعقاد قرارداد تامین مالی کوتاه مدت حداکثر یکساله (ریفاینانس) یا بانکهای کارگزار (خارجی و ایرانی) با موافقت اداره تامین اعتبار ارزی اقدام نمایند.

نحوه تامین هم ارز ریالی اعتبارات اسنادی از محل خطوط اعتباری ریفاینانس

- 10% هم ارز ریالی اصل و فرع اعتبار اسنادی بهنگام گشایش اعتبار اسنادی
- حداقل 10% هم ارز ریالی اصل و فرع اعتبار اسنادی بهنگام معامله اسناد
- مابقی هم ارز ریالی اصل و فرع اعتبار اسنادی بهنگام بازپرداخت اقساط در سررسید های پرداخت ارز به کارگزار (بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، 1390، ص24)

هزینه استفاده از ریفاینانس

هزینه استفاده از تسهیلات ریفاینانس شامل سود متعلقه و کارمزدهای متعلقه که عبارتند از کلومزد گشایش ، معامله اسناد ، هزینه تعهد و هزینه مدیریت می باشد ، می بایست طبق تعرفه و قرارداد فی مابین بانک و فاینانسر بر اساس مقررات روز (در حال حاضر مفاد بخشنامه نب/6409 مورخ 1386/07/14 و معادل حد اکثر لایبور+5% است) با توجه به ریسک اعتباری و خدمات ارائه شده از متقاضی اخذ گردد.

وثایق تسهیلات ریفاینانس

پس از دریافت پیش دریافت (حداقل 10% هم ارز ریالی اصل و فرع اعتبار اسنادی بهنگام گشایش اعتبار اسنادی) بابت تامین باقیمانده وجه اعتبار تا روز پرداخت وجه به کارگزار، لازم است وثیقه های ماخوذه از مشتریان درجه نقدینگی بالایی برخوردار بوده و بلامعارض باشد تا در صورت عدم ایفا تعهدات حقوق بانک در حداقل زمان استیفا گردد.

از جمله این وثایق می توان به موارد ذیل اشاره نمود:

1. وثیقه ملکی سهل البیع
2. سفته مدیران شرکت

3. سهام شرکت های پذیرفته شده در بورس و شرکتهای خارج از بورس به تشخیص بانک

4. اسناد قابل وصول به تشخیص بانک

مزایای استفاده از تسهیلات ریفاینانس

- در این روش دیگر لزومی ندارد که وارد کننده برای پرداخت مدت دار خود مورد به مورد با فروشنده به مذاکره بپردازد و برسر هزینه اخذ اعتبار چانه زنی کند ، بلکه بانک کشور خریدار در واقع به نیابت از طرف خریدارانی که نیاز به اعتبار برای واردات خود دارند اقدام به این کار می نمایند.
- بطور معمول بانک اعتبار گیرنده در این روش از قدرت چانه زنی بهتری برخوردار است چون به عوض آنکه واردکنندگان متعددی وارد بازار اعتباری شوند ، یک موسسه اعتباری از طرف کشور واردکننده با یک موسسه اعتباری از طرف کشور صادرکننده وارد گفتگو و انعقاد قرارداد می شوند.
- با توجه به اینکه نرخ سود این گونه تسهیلات نسبت به سود تسهیلات ریالی بسیار کم می باشد کمک موثری برای واردکنندگان جهت کاهش هزینه های تمام شده کالا خواهد بود.

نتیجه گیری

در پایان به منظور تکمیل مباحث مطرح شده در بالا و بیان نتیجه از آنچه تا کنون به آن اشاره شد به عنوان مبحث نهایی به بیان تفاوت فاینانس و ریفاینانس می پردازیم.

تفاوت فاینانس و ریفاینانس

- ✓ تسهیلات ریفاینانس کوتاه مدت و تسهیلات فاینانس بلند مدت می باشد.
- ✓ بازپرداخت تسهیلات به بانکهای خارجی در ریفاینانس توسط بانکهای تجاری و در فاینانس توسط بانک مرکزی تضمین شده است.
- ✓ از فاینانس برای خرید و احداث پروژه های سرمایه ای ، تجهیزات ، ماشین آلات خطوط تولیدی و خدمات اعم از نصب و راه اندازی ، آموزش و دانش فنی استفاده می گردد در حالیکه از تسهیلات ریفاینانس برای ورود کالای خاصی که بانک تعیین می کند استفاده می گردد.

✓ استفاده کنندگان از تسهیلات فاینانس شامل اشخاص حقیقی ، اشخاص حقوقی ، وزارتخانه ها ، سازمانها و شرکتهای دولتی می باشد اما در تسهیلات ریفاینانس علاوه بر اشخاص حقیقی و حقوقی ، شرکتهای و سازمانهای وابسته به دولت ، چنانچه از منابع بودجه عمومی کشور بطور کلی و یا برای ثبت سفارش خاصی استفاده نمی نمایند مشمول استفاده از این تسهیلات خواهند بود.

منابع و ماخذ

1. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، مجموعه مقررات ارزی، 1390
2. فریدون شیرازی، رویه های استاندارد بانکداری بین المللی، انتشارات کمیته ایرانی اتاق بازرگانی بین المللی، 1387
3. مسعود مزینی، محمدحسن مهاجری تهرانی ، بانکداری بین المللی-2، 1383
4. www.bsi.ir/1390/08/30
5. New-finance.blogspot.com/2011/11/29
6. www.min.gov.ir/1390/08/30
7. www.banki.ir/melat/1390/08/30
8. www.Sepahanbank.ir/1390/08/30